

УДК 820.73 (092)

**ТВОРЧАСЦЬ МАРГАРЭТ ЭТВУД:
ДЫНАМІКА ЛІТАРАТУРАЗНАЎЧАГА АСЭНСАВАННЯ**

Н.Л. МАКЕЙ

(Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, Мінск)

Прапануецца аналіз літаратуразнаўчых даследаванняў (пераважна ўсходнеславянскіх, амерыканскіх, часткова канадскіх), якія робяць акцэнт на тыповых аспектах творчасці сучаснай канадскай пісьменніцы Маргарэт Элеанор Этвуд. Праведзенае даследаванне сведчыць, што пры ўсёй разнастайнасці аспектаў вывучэння творчасці Маргарэт Этвуд у замежным і ўсходнеславянскім літаратуразнаўстве можна заўважыць некаторае падабенства напрамкаў і праблем, якія маюць месца ў працах вышэйзгаданых навукоўцаў. З кароткага агляду крытычнай літаратуры вынікае, што асаблівы інтарэс у даследчыкаў выклікае праблема-тэматычны змест твораў канадскай пісьменніцы, адметнасць іх вобразнай сістэмы, праблема эксперыментальнага рамана і эвалюцыя мастацкага майстэрства М. Этвуд, актуальнасць яе творчасці ў кантэксце станаўлення нацыянальнай літаратуры Канады.

Уводзіны. У сучасным айчынным літаратуразнаўстве прыкметна павялічыўся інтарэс да вывучэння спецыфікі тых нацыянальных літаратур (а разам з тым і аўтараў), якія досыць працяглы час знаходзіліся па-за ўвагай навукоўцаў. На сённяшні дзень у беларускім грамадстве значна ўзрасла цікавасць да знаёмства з літаратурамі іншых краін, што, безумоўна, спрыяе папулярызаванню замежных аўтараў у беларускім чытацкім асяроддзі. Сучасным аматарам літаратуры ўжо добра вядомы імёны такіх пісьменнікаў нашага стагоддзя, як Мілан Кундэра, Патрык Зюскінд, Дэн Браун, Джэнэт Уінтэрсан, Марцін Штадэ, Маргарэт Этвуд і г.д. Даследаванне творчасці кожнага з іх прапануе навукоўцам магчымасць распрацоўкі новых праблем і дазваляе выявіць самабытныя рысы пэўнай нацыянальнай літаратуры, акрэсліць адметнасць нацыянальнай мастацкай творчасці ў кантэксце сусветнай літаратурнай традыцыі.

Толькі параўнальна нядаўна аб'ектам даследавання беларускіх літаратуразнаўцаў стала канадская літаратура, якая, хоць і аформілася як самастойная мастацкая традыцыя не так даўно (на мяжы XIX – XX стст.), але ўжо мае цэлы шэраг вартасных і мастацкіх плане твораў, якія, узбагачаючы нацыянальную культуру і дапамагаючы асэнсоўваць гістарычныя зрухі ў лёсе краіны, сталі арганічнай часткай сусветнай мастацкай свядомасці. Мяжа стагоддзяў стала перамясціцца, калі ў літаратуры Канады адбываецца пошук нацыянальнай самабытнасці і адпаведных форм яе мастацкага ўвасаблення, – праблема надзвычай актуальная і для беларускай літаратуры. У гэтым плане нельга не пагадзіцца са слушнай думкай даследчыка Ю.В. Стулава пра тое, што «літаратура кожнай краіны змяшчае ў сабе гістарычную спадчыну і культурны код нацыі, нясе сістэму каштоўнасцяў, якія выпрацоўваліся на працягу многіх стагоддзяў, і адлюстроўвае менталітэт народа, які фармаваўся ва ўзаемадзеянні з суседнімі народамі ў цяжкім і нярэдка балючым усведамленні нацыяй свайго месца на Зямлі» [1, с. 110].

Актывізацыя цікавасці да найноўшых тэндэнцый на ніве канадскай літаратуры прымушае па-новаму зірнуць на сучасную мастацкую творчасць Краіны кляновага ліста, якая раней знаходзілася на перыферыі ўвагі айчыннай навукі. Гэта у сваю чаргу дазваляе гаварыць пра актуальнасць даследавання творчай спадчыны канадскіх пісьменнікаў, якія ўжо сталі шырока вядомымі ва ўсім свеце, у беларускім літаратуразнаўстве. Так, сярод аўтараў, якія займаюць пачэснае месца ў сучаснай канадскай літаратуры і набылі вядомасць далёка за межамі сваёй краіны, можна прыгадаць імёны Хью Макленана, Джорджа Бауэрынга, Майкла Андатжэ, Маргарэт Этвуд, Леанарда Коэна, Маргарэт Лорэнс і г.д.

Асноўная часка. На сённяшні дзень адной са значных фігур у канадскай літаратуры з'яўляецца Маргарэт Элеанор Этвуд (*Atwood, Margaret Eleanor*, нар. 1939), творчасць якой паўстае найбольш рэпрэзентатыўнай у мастацтве краіны, бо вылучаецца імкненнем увасобіць асабістую і нацыянальную самаідэнтыфікацыю канадца праз разгляд такіх важных праблем сучаснага грамадства, як псіхалагічныя асновы фарміравання асобы, маральнае «выжыванне» чалавека ў складаных умовах сучаснасці, узаемаадносіны мужчыны і жанчыны, бацькоў і дзяцей, прыроды і чалавека, спецыфіка жаночага светаўспрымання і інш. Падобныя тэндэнцыі актуальны і для айчыннай літаратуры, якая працягвае інтэнсіўна развівацца ў кірунку сцверджання сваёй унікальнасці і непаўторнасці ў тыповых вобразах і канцэптах, дзякуючы чаму замацоўвае свой статус у якасці самабытнай побач з іншымі сусветнымі літаратурамі.

Уклад Маргарэт Этвуд у развіццё нацыянальнага мастацтва, у тым ліку і літаратуры Канады, даволі істотны. М. Этвуд займае актыўную грамадзянскую пазіцыю, дэкларуючы, што канадская літаратура – літаратура самабытная і павінна адстойваць нацыянальныя інтарэсы (літаратурна-крытычная спадчына пісьменніцы паўстае яскравым пацверджаннем цвёрдасці яе перакананняў), да таго ж Этвуд бярэ актыў-

ны ўдзел у арганізацыі пісьменніцкага руху ў краіне. Так, у свой час яна была рэдактарам і членам праўлення дырэктараў выдавецтва *Anansi Press* у Таронта (1971 – 1973), старшынёй заснаванага ёй Саюза пісьменнікаў Канады (1981 – 1982), прэзідэнтам міжнароднага ПЭН-цэнтра ў Канадзе (1984 – 1986). Да таго ж яна праявіла сябе як таленавітая паэтка, арыгінальны празаік, дасціпны крытык, аўтар ілюстрацый да ўласных кніг.

Заслугі Маргарэт Этвуд у галіне літаратуры былі адзначаны шэрагам прэстыжных прэмій і ўзнагарод. Сярод іх – Букераўская прэмія за раман «Сляпы забойца» (*The Blind Assassin*, 2000), Лонданская літаратурная прэмія, Giller Prize (Канада) за раман «...Яна ж “Грэйс”» (*Alias Grace*, 1996), Premio Mondello (Італія) за гэты ж раман, Міжнародная літаратурная прэмія IMPAC (Дублін) за раманы «...Яна ж “Грэйс”» і «Сляпы забойца», Ганаровы медаль Нацыянальнага клуба мастацтваў (ЗША), Le Chevalier dans l'Orde des Arts et des Letters (Францыя) і г.д. Адсюль невыпадкова, што «імя Маргарэт Этвуд стала сінанімічным культурнаму квітненню, якое адбывалася ў Канадзе на працягу апошніх 25 гадоў XX стагоддзя» [2, с. 48]. Яна і сёння «працягвае быць дзейнай прадстаўніцай і энергічнай актывісткай, якая выступае ў абарону канадскіх пісьменнікаў і іх твораў, правоў жанчын, справядлівасці ў дачыненні да мясцовага насельніцтва і прыроднага асяроддзя» [3, с. 71].

Натуральна, правесці ўсебаковы комплексны агляд літаратуразнаўчых прац, прысвечаных даследаванню творчай спадчыны Маргарэт Этвуд ва ўсёй іх шматаспектнасці і паўнаце ўяўляецца дастаткова праблематычным. Пацверджаннем гэтага паўстае хаця б той факт, што ў замежным (ды і славянскім) літаратуразнаўстве ёсць значная колькасць матэрыялаў, па тых ці іншых прычынах не даступных сучаснаму беларускаму навукоўцу. З гэтай нагоды мы ставім задачу засяродзіць увагу на даследаваннях (пераважна ўсходнеславянскіх, амерыканскіх, часткова канадскіх), у якіх, на наш погляд, аналізуюцца найбольш тыповыя аспекты творчасці канадскай пісьменніцы, што робяць яе літаратурную дзейнасць цікавай і феноменальнай з'явай. Гэтыя працы паўстаюць значнымі не толькі для ўсведамлення спецыфікі творчасці Маргарэт Этвуд, але і сведчаць пра прынцыпова новы паварот у развіцці гісторыка-літаратурнага працэсу на сучасным этапе.

Нягледзячы на тое, што імя Маргарэт Этвуд добра вядома замежным навукоўцам і чытачам англамоўнага свету, айчынныя аматары літаратуры толькі пачынаюць знаёмства з мастацкай творчасцю М. Этвуд. Беларускі чытач мае магчымасць заглябіцца ў мастацкі свет паэтычных і празаічных твораў, пазнаёміцца з крытычнымі працамі Маргарэт Этвуд толькі праз прачытанне арыгінальных тэкстаў або іх перакладаў на іншыя мовы (у тым ліку і рускую). Дарэчы, раманы і апавяданні пісьменніцы пачалі актыўна перакладацца на рускую мову пасля атрымання ёй у 2000 годзе Букераўскай прэміі за раман «Сляпы забойца» (*The Blind Assassin*, 2000), які з'явіўся ў беларускіх кнігарнях у перакладзе В. Бярнанкай, дзякуючы рускаму выдавецтву ЭКСМО. На працягу наступных гадоў у згаданым выдавецтве выйшлі ў свет яшчэ некалькі рускамоўных перакладаў раманаў і зборнік апавяданняў пісьменніцы: «Ядомая жанчына» (*The Edible Woman*, 1969) у перакладзе Н. Талстой, «Пажырвальніца грахоў» (*Dancing Girls*, 1977) у перакладзе С. Чулкавай, «Орыкс і Карасцель» (*Oryx and Crake*, 2003) у перакладзе П. Гардзеевай, «Мужчына і жанчына ў эпоху дыназаўраў» (*Life Before Man*, 1979) у перакладзе Т. Баравіковай, «Мадам Аракул» (*Lady Oracle*, 1976) у перакладзе М. Співак, «...Яна ж “Грэйс”» (*Alias Grace*, 1996) у перакладзе В. Нугатава, «Гісторыя служанкі» (*The Handmaid's Tale*, 1985) у перакладзе А. Грызуновай.

Калі на рускай мове ўжо выдадзена амаль з дзесятак раманаў і шэраг апавяданняў пісьменніцы, то на беларускую на сённяшні час перакладзена толькі адно апавяданне М. Этвуд «Балотны чалавек» (пераклад зроблены ў 1999 годзе Марыяй Салаўёвай) са зборніка апавяданняў «Пісьмёны некранутай прыроды» (*Wilderness Tips*, 1991), якое надрукавана ў рубрыцы «гісторыі» ў часопісе «Arche» [4]. У гэтай рубрыцы разам з перакладам апавядання Этвуд змешчана яшчэ апавяданне беларускай пісьменніцы Евы Вежнавец «Лялечка – балетніца – каралева – сплетніца» (у 1998 годзе апавяданне Е. Вежнавец «Мы два хохлікі» друкавалася ў першым нумары «Arche» і стала празаічным адкрыццём года), а таксама пераклады твораў сучаснай брытанскай пісьменніцы Энтоніі С. Баят «Ліпеньскі прывід» і аўстрыйскай Інгеборг Бахман «Крок да Гаморы». Названыя аўтары-жанчыны нездарма змешчаны побач ў адной рубрыцы: творы кожнай з іх дэманструюць, што «жанчына больш ёсць жанчынай, чым хоча ці вымушаная ёю быць. Да жаночкасці найхутчэй ісці праз слова, бо жанчына жыве мовай» [5, с. 5]. Акрамя таго, гэты факт сведчыць пра тое, што беларускае грамадства не стаіць у баку ад новых павеваў у літаратуры і мае цікавасць да азнаямлення з сучаснымі замежнымі аўтарамі.

Спробы ж навуковага каментару некаторых аспектаў творчай спадчыны канадскай пісьменніцы ў айчынным літаратуразнаўстве былі зроблены толькі ў асобных артыкулах Г. Бутырчык [6, 7] і публікацыях Н.А. Макей [8 – 16].

Так, у артыкулах «“Сляпы забойца” М. Этвуд: Праблема жанру» і «Метараман: Праблема дэфініцыі» Г. Бутырчык акцэнтуюе ўвагу на тым, што даследаванне асноўных тэндэнцый сучаснай літаратуры вымагае ад навукоўцаў пошуку новых крытэрыяў жанравай класіфікацыі. Згадваючы некаторыя рысы

«кананічных» жанраў, аўтар артыкулаў засяроджвае асноўную ўвагу на металітаратурнай тэхніцы пісьма і яе адметных характарыстыках (самарэфлексіўнасць, самаўсвядомленасць, шматузроўневая кампазіцыя, асаблівы тып героя і апавядальніка, спецыфічнае графічнае афармленне і г.д.) і аналізуе ў якасці прыкладу жанравую спецыфіку рамана М. Этвуд «Сляпы забойца».

Самыя разнастайныя аспекты творчасці Маргарэт Этвуд закранаюцца ў публікацыях Н.А. Макей: праблема гендэрнай дыхатаміі, якая праяўляецца ў творах пісьменніцы праз вытлумачэнне сутнасці паняццяў «жаноцкасць» і «мужнасць»; рысы метараману ў творы М. Этвуд «Сляпы забойца»; праблема суб'ектных адносінаў да мовы, якія ў мастацкім бачанні пісьменніцы разглядаюцца з пункту погляду размежавання полаў; інтэрпрэтацыя рэальнасці праз суб'ектыўнае спасціжэнне аб'ектыўнага свету ў раманах М. Этвуд; праблема трансфармацыі гамагеннага эга жанчыны, якая (у адрозненні да мужчыны) можа адначасова існаваць у некалькіх прасторах, светах і выконваць цэлы шэраг кардынальна розных роляў; маральныя асновы жыцця чалавека; знакаваць творчасці М. Этвуд у кантэксце станаўлення сучаснай літаратуры Канады і інш.

Заўважым, што, паколькі на сённяшні дзень даследаванне мастацкай спадчыны Маргарэт Этвуд у беларускім літаратуразнаўстве абмяжоўваецца толькі асобнымі артыкуламі і не прадстаўлена ні ў адной грунтоўнай тэарэтычнай працы айчынных крытыкаў, то творчасць пісьменніцы можа быць пленнай глебай для далейшага літаратуразнаўчага вывучэння.

Рускае і ўкраінскае літаратуразнаўства таксама прапануе разгляд толькі некаторых праблем у творчасці М. Этвуд і яшчэ не мае ніводнай асобнай манаграфіі, прысвечанай усебаковаму аналізу літаратурнай спадчыны канадскай пісьменніцы. Значна большая колькасць крытычных матэрыялаў (пераважна буйных манаграфій) прадстаўлена ў замежным літаратуразнаўстве, якое мае больш працяглую традыцыю вывучэння гісторыі канадскай літаратуры, у тым ліку і на сучасным этапе. Таму нам уяўляецца больш мэтазгодным спачатку звярнуцца да прац замежных навукоўцаў, а затым спыніцца на рускіх і ўкраінскіх матэрыялах, якія закранаюць тыя ці іншыя аспекты творчасці Маргарэт Этвуд.

Так, у манаграфіі Элеаноры Рао прапанаваны аналіз раманнай спадчыны М. Этвуд 1969 – 1988 гадоў (раманы «Ядомая жанчына», «Спасціжэнне», «Мадам Аракул» (*Lady Oracle*, 1976), «Мужчына і жанчына ў эпоху дыназаўраў» (*Life Before Man*, 1979), «Цялесныя пашкодванні» (*Bodily Harm*, 1981), «Гісторыя служанкі» (*The Handmaid's Tale*, 1985), «Вока ката» (*Cat's Eye*, 1988)), а таксама асобных вершаў з цыклу «Вы шчаслівыя» (*You Are Happy*, 1974) і апавяданняў са зборніка «Загадка Сіняй Барады» (*Bluebeard's Egg*, 1983) у некалькіх істотных аспектах [17]. У кнізе ўвага акцэнтавана на гетэрагеннай прысутнасці разнастайных жанраў, традыцый і стыляў у раманах Этвуд з мэтай прасачыць механізмы, якія садзейнічаюць разбурэнню жанравых норм у яе творах. Аўтар дэманструе, як майстэрскае спалучэнне розных жанравых разнавіднасцяў рамана ўплывае на фармаванне вобразаў галоўных герояў у мастацкіх тэкстах канадскай пісьменніцы, спрабуе акрэсліць мяжу паміж неабходным і відавочным, унутраным і знешнім, сапраўдным і ўяўным у яе вершах, апавяданнях і раманах. Нарэшце, Э. Рао разглядае праблему гендэрнай (мужчына/жанчына) дыхатаміі ў творах Маргарэт Этвуд, дзе ў якасці галоўных герархій заўсёды выступаюць жанчыны.

Шэрыл Грэйс у сваёй манаграфіі даследуе такія знакавыя аспекты творчасці М. Этвуд, як праблема фемінізму, нацыянальнай свядомасці, праблема «выжывання», «ахвярнасці», асаблівасці пабудовы вобразаў галоўных персанажаў [18]. Хочацца зазначыць, што аўтар даследавання засяродзіла сваю ўвагу толькі на некаторых творах пісьменніцы, што, безумоўна, спрыяе іх больш грунтоўнаму крытычнаму агляду. Праца базіруецца ў асноўным на разважаннях пра паэтычную спадчыну Маргарэт Этвуд (хаця час ад часу згадваецца Этвуд-крытык і Этвуд-празаік) і нярэдка выяўляе досыць яўны суб'ектыўзм і негатыўнае стаўленне да асобных аспектаў творчасці пісьменніцы.

Мяркуюем, што адным з лепшых крытычных даследаванняў, прысвечаных разгляду літаратурнай спадчыны Маргарэт Этвуд, можна лічыць працу Джэрома Розэнберга [19]. Ужо ў прадмове да кнігі аўтар прызнаецца, што прыкладзе ўсе магчымыя намаганні для «інтэнсіўнага крытычнага даследавання работ Этвуд, арыентуючыся на пэўныя тэксты і развіццё яе майстэрства ўвогуле» [19, с. 5]. Знаёмства з працай насамрэч пацвярджае праўдзівасць запланаванай задумы. Навуковец падрабязна аналізуе раннія паэтычныя зборнікі Маргарэт Этвуд, пачынаючы з «Дзіцячай гульні» (*Circle Game*, 1966) і заканчваючы «Праўдзівымі гісторыямі» (*True Stories*, 1981), дэталёва спыняецца на кожным з пяці першых раманаў пісьменніцы, а таксама апавяданнях са зборніка «Танцоркі» (*Dancing Girls and Other Stories*, 1977), неаднаразова згадвае і падрабязна разглядае крытычную манаграфію Этвуд, прысвечаную роднай літаратуры і мастацкім пошукам канадскіх пісьменнікаў 60 – 70-х гадоў XX стагоддзя «Выжыванне: Гэматычнае кіраўніцтва па канадскай літаратуры» (*Survival: A Thematic Guide to Canadian Literature*, 1972).

Мастацкая спадчына Маргарэт Этвуд – з'ява феноменальная і запатрабаваная ў англамоўным свеце, а таму многія аспекты творчасці канадскай пісьменніцы закранаюцца ў шэрагу арыгінальных артыкулаў,

якія затым аб'ядноўваюцца ў асобныя кнігі. Адным з такіх даследаванняў з'яўляецца зборнік навуковых артыкулаў, выдадзены пад рэдакцыяй Шэрыл Грэйс і Ларэйн Уэйр [20]. Так, напрыклад, у артыкуле «Ад паэтычных да апавядальных структур: Раманы Маргарэт Этвуд» (*From Poetic to Narrative Structures: The Novels of Margaret Atwood*) Лінда Хатчан разглядае фармальны і тэматычны бакі твораў канадскай пісьменніцы, аналізуе эвалюцыю раманага майстэрства Этвуд ад статычнай, метафарычнай структуры «Ядомай жанчыны» да больш спецыфічных апавядальных стратэгіяў «Мужчыны і жанчыны ў эпоху дыназаўраў». Барбара Блэйклі ў артыкуле «Вымаўленне пласці: Фемінісцкае прачытанне паэзіі Этвуд» (*The Pronunciation of Flesh: A Feminist Reading of Atwood's Poetry*) прапануе фэнаменалагічны фемінісцкі падыход да азнаямлення з паэтычнай спадчынай Маргарэт Этвуд праз разгляд праблем самавызначэння і прыроды ўзаемаадносін паміж мужчынай і жанчынай, якія ўздымае бадай кожны верш паэткі. Антраполог Мары-Франсуаза Гведон у сваім артыкуле «“Спасціжэнне”: амерыкана-індзейскія тэмы і шаманізм» (*Surfacing: Amerindian Themes and Shamanism*) звяртаецца да аналізу прыроды, функцыі і значэння індзейскай тэматыкі і шаманізму ў раманах М. Этвуд «Спасціжэнне». Філіп Стрэтфард праз спробу параўнання функцыі метафары, метафарычнай мовы і двухсэнсоўнасці ў раманах адных з лепшых прадстаўнікоў сучаснай англа- і франкамоўнай літаратуры Канады (адпаведна Маргарэт Этвуд і Губерта Аквіна) імкнецца даследаваць больш шырокі спектр праблем, якія маюць дачыненне да літаратуры так званай «англійскай» і «французскай» Канады ў артыкуле «Выкарыстанне двухсэнсоўнасці: Маргарэт Этвуд і Губерт Аквін» (*The Uses of Ambiguity: Margaret Atwood and Hubert Aquin*).

У замежным літаратуразнаўстве ёсць не толькі вялікая колькасць асобных артыкулаў, змешчаных ў зборніках навуковых даследаванняў, у якіх дастаткова падрабязна аналізуюцца шматлікія пытанні, звязаныя з тым ці іншым аспектам творчай дзейнасці Маргарэт Этвуд [21 – 23], але існуе і цэлы шэраг публікацый у спецыяльных літаратуразнаўчых слоўніках і энцыклапедыях [24 – 26].

Цікавай крыніцай інфармацыі пра прафесійнае жыццё Маргарэт Этвуд з'яўляецца інтэрв'ю. Нязмушаная гутарка ў форме пытанняў-адказаў выклікае інтарэс у чытача і запрашае да роздуму над сур'ёзнымі і слушнымі, а часам жартаўлівымі і нават горка іранічнымі выказваннямі пісьменніцы. Цэлы шэраг інтэрв'ю, узятых у розныя гады (1972 – 1989) і першапачаткова змешчаных у разнастайных кнігах і перыядычных выданнях, сабраны Эрлам Інгерсолам у кнізе «Маргарэт Этвуд: Гутаркі» (*Margaret Atwood: Conversations*, 1990) [27]. У размовах з інтэрв'юерамі (Грэмам Гібсанам, Крыстаферам Левенсанам, Джойсам Кэралам Оутсам, Джымам Дэвідсанам, Эланам Твігам, Джэфам Хэнкокам і інш.) пісьменніца дзеліцца ўласнымі поглядамі на свет, мастацтва, чалавека. Знаёмства з кнігай дазваляе ўсвядоміць знакаваць творчасці М. Этвуд у кантэксце станаўлення сучаснай літаратуры Канады, заўважыць аўтарскую індывідуальнасць, выявіць светапоглядную пазіцыю і жанравыя прыярытэты творчасці пісьменніцы, прапачыць творчую рэалізацыю і эвалюцыю ў розных абласцях літаратуры і г.д.

Як зазначалася вышэй, даследаванне творчай спадчыны Маргарэт Этвуд у славянскім (больш дакладна, усходнеславянскім) літаратуразнаўстве абмяжоўваецца бадай што адзінкавымі артыкуламі. Першай спробай комплекснага аналізу раманавай спадчыны М. Этвуд ва ўсходнеславянскім (украінскім) літаратуразнаўстве можна лічыць дысертацыйную працу М.Ю. Варанцовай, якая мела на мэце «аналіз паэтыкі раманавай творчасці М. Этвуд у кантэксце сацыякультурных заканамернасцяў развіцця сучаснай англаканадскай літаратуры» [28, с. 3]. У цэнтры даследавання – праблемна-тэматычны план твораў, асаблівасці літаратурнага героя, тыпалагічнае і ўнікальнае ў творчай манеры канадскай пісьменніцы.

Да гэтага часу асобныя ідэйна-эстэтычныя і мастацкія прынцыпы М. Этвуд (канцэпцыя «ахвярнасці» і «выжывання», праблема «амерыканізацыі» і самабытнасці канадскай літаратуры, стасункі паміж духоўным і матэрыяльным і інш.) праз аналіз яе рамана «Павярхоўны погляд» (*Surfacing*, 1972) і артыкула «Адзінаццаць гадоў часопіса “Алфабэт”» (*Eleven Years of 'Alphabet'*, 1983) выявіла ў грунтоўным даследаванні канадскай літаратуры XX стагоддзя Н.Ф. Аўчарэнка [29, с. 88 – 94, 146 – 147].

Аналіз рамана М. Этвуд «Ядомая жанчына» (*The Edible Woman*, 1969), у перакладзе Н. Талстой вядомага як «Смачны кавалачак», які стаў першай прыступкай на шляху прызнання Этвуд-раманісткі, прапануе Я. Калманаўскі [30]. Ён прэзентуе ўласнае ўспрыманне твора праз разгляд структуры, праблемна-тэматычнага плану, асаблівасцяў канфілікту, адметнасці сюжэтных ліній, спецыфікі раскрыцця вобразаў галоўных герояў і г.д.

Дз. Кузьмічоў у сваім артыкуле засяроджвае ўвагу на разглядзе спецыфікі рамана-антыўтопіі М. Этвуд «Гісторыя служанкі» (*The Handmaid's Tale*, 1985) у рэчышчы ідэалогіі фемінізма, сцвярджаючы, што «раманы, які атрымаў такую папулярнасць у ЗША і Канадзе, закрануў сутнасныя ідэалагічныя тэндэнцыі сучаснага амерыканскага грамадства, і яго напісанне ўнесла значны ўклад у пашырэнне гарызонтаў жанра дыстопіі» [31, с. 160].

Спецыфіку маналагічнай прозы Маргарэт Этвуд у кантэксце сучаснай літаратуры Канады робіць аб'ектам аналізу ў сваім артыкуле яшчэ адзін з даследчыкаў яе творчасці – М. Пальцаў. Ён падае сціслыя

звесткі з біяграфіі М. Этвуд, прапануе кароткі агляд ранняй паэтычнай і праявічай спадчыны канадскай пісьменніцы, вылучае адметныя рысы паэтыкі і праблематыкі яе твораў, дастаткова падрабязна спыняецца на аналізе рамана «Спасціжэнне» (*Surfacing*, 1972) і навелістыкі («Магіла знакамітага паэта», «Дзівосная птушка кетцаль», «Упрыгожванні з валасоў», «Супрацьстаянне» і інш.) М. Этвуд [32]. А ў прадмове да рамана «Тая самая Грэйс», вядомага ў перакладзе В. Нугатава як «...Яна ж “Грэйс”» (*Alias Grace*, 1996), М. Пальцаў акцэнт увагу на праблеме эвалюцыі эксперыментальнага рамана ў творчасці пісьменніцы на прыкладзе названага гісторыяграфічнага метарамана [33].

Заклучэнне. Праведзенае даследаванне сведчыць, што пры ўсёй разнастайнасці аспектаў вывучэння творчасці Маргарэт Этвуд у замежным і ўсходнеславянскім літаратуразнаўстве можна заўважыць некаторае падабенства напрамкаў і праблем, якія маюць месца ў працах вышэйзгаданых навукоўцаў. З кароткага агляду крытычнай літаратуры вынікае, што асаблівы інтарэс у даследчыкаў выклікае праблемна-тэматычны змест твораў канадскай пісьменніцы, адметнасць іх вобразнай сістэмы, праблема эксперыментальнага рамана і эвалюцыя мастацкага майстэрства М. Этвуд, актуальнасць яе творчасці ў кантэксце станаўлення нацыянальнай літаратуры Канады.

Як згадвалася вышэй, абраныя для аналізу літаратуразнаўчыя працы робяць акцэнт на тыповых аспектах творчасці канадскай пісьменніцы і з’яўляюцца сведчаннем яе запатрабаванасці не толькі ў замежным літаратурным асяроддзі, але і ў славянскім. Гэта толькі невялікая доля таго матэрыялу, які дэманструе зацікаўленасць сучаснай навуковай думкі не толькі праблемамі сусветнай літаратуры ўвогуле, але і станам канкрэтных нацыянальных літаратур праз вывучэнне творчасці найбольш знакавых фігур у гісторыка-літаратурным працэсе той ці іншай краіны.

Нягледзячы на даволі значны ўклад сучаснай навукі ў раскрыццё шматграннага мастацкага таленту Маргарэт Этвуд, неабходна прыняць пад увагу той факт, што ў айчынным літаратуразнаўстве многія аспекты яе творчасці засталіся па-за ўвагай навукоўцаў або не набылі канцэптualaнага завяршэння. Па гэтай прычыне даследаванне літаратурна-крытычнай спадчыны М. Этвуд у айчынай навуцы будзе спрыяць знікненню «белых плям» у рэчышчы вывучэння сучаснай літаратуры Канады.

ЛІТАРАТУРА

1. Стулов, Ю.В. Преподавание зарубежной литературы в белорусском вузе в начале XXI века / Ю.В. Стулов // Английский язык и англоязычные литературы: проблемы изучения и преподавания в начале XXI века: республ. науч.-практ. конф.: сб. науч. ст. – Витебск: Изд-во ВГУ им. П.М. Машерова, 2006. – С. 110 – 114.
2. Encyclopedia of Literature in Canada / ed. by William H. New. – Toronto: University of Toronto Press, 2002. – P. 48 – 51.
3. Encyclopedia of Post-Colonial Literatures in English. Second edition. V. 1 / ed. by Eugene Benson & L.W. Conolly. – London: Routledge, 2005. – P. 71 – 73.
4. Этвуд, М. Балотны чалавек / М. Этвуд; пер. з англ. М. Салаўёвай // Arche. – 1999. – № 3 (4). – С. 137 – 148.
5. Ад рэдакцыі // Arche. – 1999. – № 3 (4). – С. 5.
6. Бутырчык, Е. «Сляпы забойца» М. Этвуд: Праблема жанру / Е. Бутырчык // Woman in Literature: Актуальные проблемы изучения женской литературы: междунар. сб. науч. ст. – Минск: РИВШ, 2004. – С. 124 – 134.
7. Бутырчык, Г. Метараман: Праблема дэфініцыі / Г. Бутырчык // Міфалогія – фальклор – літаратура: праблемы паэтыкі: зб. навук. прац. Вып. 4. – Минск: РИВШ, 2006. – С. 33 – 41.
8. Макей, Н.А. Гендэрная дыхатамія ў літаратурным творы, або Свет мужчын вачыма жанчын / Н.А. Макей // Беларускае літаратуразнаўства: Навукова-метадычны альманах. Вып. першы. – Минск: Права і эканоміка, 2005. – С. 88 – 93.
9. Макей, Н.А. Нарратив восприятия и ощущений (на примере романов Маргарет Этвуд «Постижение» и «Телесные повреждения») / Н.А. Макей // Міфалогія – фальклор – літаратура: праблемы паэтыкі: зб. навук. прац. Вып. 4. – Минск: РИВШ, 2006. – С. 74 – 80.
10. Макей, Н.А. Пошукі духоўнай апоры ў раманах Маргарэт Этвуд «Мужчына і жанчына ў эпоху дыназаўраў» / Н.А. Макей // VIII республ. межвуз. науч.-метод. конф. молодых учёных: сб. материалов, Брест, 19 мая 2006 г. – Брест: Изд-во БрЕУ, 2006. – С. 108 – 110.
11. Макей, Н.А. Рысы метарамана ў творы Маргарэт Этвуд «Сляпы забойца» / Н.А. Макей // Личность – слово – социум: материалы 6-й Междунар. науч.-практ. конф., 19 – 20 апреля 2006 г., г. Минск: в 2 ч. – Минск: Паркус плюс, 2006. – Ч. 2. – С. 39 – 42.

12. Макей, Н.А. «Сляпы забойца» Маргарэт Этвуд як метараман у рэчышчы літаратуры постмадэрнізма / Н.А. Макей // Романовские чтения-2: сб. тр. междунар. науч. конф. – Могилёв: МГУ им. А.А. Кулешова, 2006. – С. 220 – 221.
13. Макей, Н.А. Суб'ектныя адносіны да мовы ў творах Маргарэт Этвуд / Н.А. Макей // Беларускае літаратуразнаўства: навук.-метад. альманах. – Мінск: РІВШ, 2006. – Вып. 2. – С. 162 – 168.
14. Макей, Н.А. Творчасць Маргарэт Этвуд у кантэксце сучаснай літаратуры Канады / Н.А. Макей // Английский язык и англоязычные литературы: проблемы изучения и преподавания в начале XXI века: республ. науч.-практ. конф.: сб. науч. ст. – Витебск: Изд-о ВГУ им. П.М. Машерова, 2006. – С. 94 – 96.
15. Макей, Н.А. Унутраны свет асобы ў творах Маргарэт Этвуд (на прыкладзе рамана «Мадам Аракул») / Н.А. Макей // Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук в условиях современных литературных процессов: материалы междунар. науч. конф. молодых учёных, аспирантов и студентов, Минск, 12 мая 2006 г. – Минск: БИП-С ПЛЮС, 2006. – С. 374 – 375.
16. Макей, Н.А. Canadian Identity: Да пытання аб нацыянальнай спецыфіцы канадскай літаратуры / Н.А. Макей // Актуальные проблемы исследования англоязычных литератур: междунар. сб. науч. ст. – Минск: РІВШ, 2006. – Вып. 5. Параллели и меридианы. – С. 158 – 163.
17. Rao, E. Strategies for Identity: The Fiction of Margaret Atwood / E. Rao. – New York: Peter Lang, 1993. – 203 p.
18. Grace, Sh. Violent duality: A study of Margaret Atwood / Sh. Grace. Ed. by Ken Norris. – Montreal: Vehicule press, 1980. – 154 p.
19. Rosenberg, J.H. Margaret Atwood / J.H. Rosenberg. – Boston: Twayne Publishers, 1984. – 184 p.
20. Margaret Atwood: Language, text, and system / ed. by Sherrill E. Grace and Lorraine Weir. – Vancouver: Univ. of British Columbia Press, 1983. – 158 p.
21. Holmberg, M. Margaret Atwood's Alias Grace as a historiographic metafiction / M. Holmberg // Essays in Canadian literature and society / ed. by E. Rein. – Tartu: Tartu Univ. Press, 1999. – P. 34 – 40.
22. Marshal, T. Atwood under and above water / T. Marshal. Harsh and lovely land: The major Canadian poets and the making of a Canadian tradition. – Vancouver: Univ. of British Columbia press, 1979. – P. 154 – 161.
23. Moss, J. Margaret Atwood / J. Moss // The Canadian novel. V. 1: Here and now. – / ed. by John Moss. – Toronto: NC Press, 1983. – P. 19 – 50.
24. Dictionary of Literary Biography. V. 53. Canadian Writers Since 1960. First Series / ed. by W. II. New. – Detroit: Gale Research Company, 1986. – P. 17 – 34.
25. Contemporary authors: New revision series. V. 24 / Ed. by Deborah A. Straub. – Detroit: Gale Research Inc., 1988. – P. 17 – 26.
26. Contemporary literary criticism. V. 84 / ed. by James P. Drapper. – Detroit: Gale Research Company, 1995. – P. 48 – 90.
27. Margaret Atwood: Conversations / ed. by Earl G. Ingersoll. – New York: Ontario Review Press, 1990. – 251 p.
28. Воронцова, М.Ю. Своєрідність романістики Маргарет Этвуд: автореф. дис. ... канд. філол. наук / М.Ю. Воронцова. – Дніпропетровськ: ДДНУ, 2005. – 21 с.
29. Овчаренко, Н.Ф. Канадская литература XX века: Три грани эволюции / Н.Ф. Овчаренко. – Киев: Наукова думка, 1991. – 163 с.
30. Калмановский, Е. Послесловие. Мэриан в кругу современников / Е. Калмановский // М. Этвуд. Лакомый кусочек. – Л.: Худож. лит., 1981. – С. 296 – 310.
31. Кузьмичев, Д.В. Традиции романа-дистопии и «История служанки» М. Этвуд / Д.В. Кузьмичев // Реализм в зарубежных литературах XIX – XX веков. Вып. 10. – Саратов: Сарат. ун-т, 1991. – С. 149 – 160.
32. Пальцев, И. Предисловие. Постигание извечного / И. Пальцев // Этвуд М. Постигание: Роман; Рассказы; пер. с англ. О. Кириченко [и др.]. – М.: Радуга, 1985. – С. 5 – 22.
33. Этвуд, М. Та самая Грейс (Фрагменты романа) / М. Этвуд; пер. с англ. И. Янской; вступл. П. Пальцева // Иностранная литература. – 1999. – № 4. – С. 74 – 119.

Пастуніў 05.12.2006